

7. Фінанси в період реформування агропромислового виробництва / М. Я. Дем'яненко (ред.). — Алексійчук В. М., Борщ А. Г., Брязгун Н. П., Бура Л. В., Гайдучий П. І. — К.: ІАЕ УААН, 2002. — 645 с.

8. *Благодатний А. В.* Розвиток і вдосконалення фінансово-кредитного механізму АПК. — К.: ННЦ «Ін-т аграрної економіки», 2005. — 164 с.

9. *Кудінов А. С.* Кредитування сільськогосподарських кооперативів у механізм-і фінансування АПК // Економіка АПК: Міжнародний науково-виробничий журнал. — 2006. — № 6. — С. 80—85

10. *Малік М. Й., Кудінов А. С.* Кредитне обслуговування сільськогосподарських кооперативів: (монографія). — К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2008. — 166 с.

11. Вдосконалення кредитних відносин сільськогосподарських підприємств з банками / Онисько С. М., Ковалів В. М., Синявська Л. В. — Л.: Апріорі, 2007.—145 с.

12. Верховна Рада України; Закон від 07.12.2000 № 2121-III. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>. — Заголовок з екрану.

Стаття надійшла до редакції 22.06.2009

УДК 636.5:631.15.011.4

Л. В. Лопотан

асистент

кафедри організації виробництва та агробізнесу
(Одеський державний аграрний університет)

ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПТАХІВНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ

В статті описано економічний механізм підвищення ефективності підприємств птахівництва Одеської області на прикладі ВАТ «Отрадівська птахофабрика», зокрема проаналізовано динаміку поголів'я птиці та її продуктивності, досліджено основні показники економічної ефективності виробництва яєць та наведені висновки щодо можливого розвитку галузі птахівництва на досліджуваному підприємстві

КЛЮЧОВІ СЛОВА: економічна ефективність, конкурентоспроможність, птахівництво, фактори, виробництво, продуктивність, інновації, технології, економічний механізм

KEY WORDS: economic efficiency, competitiveness, poultry farming, factors, production, productivity, innovations, technologies, economic mechanism

Зміна економічних відносин і умов виробництва ринкової системи господарювання для підприємств промислового птахівництва, як і інших галузей тваринництва, супроводжувалися скороченням поголів'я, зростанням витрат, зменшенням обсягів вироб-

ництва і зниженням економічної ефективності галузі. Проте впродовж останніх п'яти років, у результаті реалізації заходів щодо стабілізації та нарощування обсягів виробництва, галузь динамічно розвивається. В першу чергу відроджуються великі спеціалізовані підприємства, які спроможні ефективно використати інвестиційні, державні та кредитні ресурси. Це свідчить про значні резерви розвитку птахівництва в країні. Разом з тим позитивна тенденція на республіканському рівні не відповідає функціонуванню галузі в окремих регіонах, зокрема, в Одеській області, де більшість підприємств знаходиться в кризовому стані. Це проявляється насамперед у збитковості виробництва, недостатніх обсягах і низькій конкурентоспроможності продукції.

Значний внесок у розробку питань удосконалення організації і інтенсифікації виробництва, раціонального використання ресурсного потенціалу, підвищення ефективності птахівництва зробили вчені В. П. Бородай, А. І. Вербовіков, І. І. Івко, К. І. Карюкіна, В. П. Коваленко, В. А. Лук'янов, В. Д. Лук'янова, Б. А. Мельник, В. Я. Месель — Веселяк, Л. В. Порубанська, Ю. О. Рябоконь, П. М. Слюсар, В. І. Топіха, В. І. Фісінін, М. Ф. Шкляр, Ф. О. Ярошенко. Сучасний етап розвитку виробничих відносин у птахівництві вимагає розробки дійових механізмів і підходів, які б дали змогу підвищити ефективність виробництва, створити сприятливі інвестиційні умови, забезпечити конкурентоспроможність продукції на споживчому ринку.

Подолання кризових явищ у птахівництві неможливе без впровадження нових економічних методів господарювання в процесі функціонування ринку продукції птахівництва, а подальше наукове обґрунтування основних аспектів підвищення ефективності виробництва яєць та м'яса птиці є актуальним на даному етапі розвитку аграрного сектора економіки та пов'язане з реалізацією комплексних економічних, організаційних, правових і соціальних заходів на рівні держави, регіону та окремого господарства. Необхідність визначення шляхів виходу птахівництва регіону з кризового стану на основі використання внутрішніх резервів і можливостей регіону, напрямів підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності птахівничих підприємств, забезпечення ефективного економічного механізму розвитку підприємств галузі обумовили мету дослідження.

Валове виробництво продукції тваринництва зумовлюється багатьма взаємозалежними чинниками — дотриманням вихідного поголів'я і його породно-продуктивними властивостями, поліпшенням вікової структури, належним забезпеченням кормами

та раціональним їх використанням, створенням оптимальних умов утримання, годівлі і догляду, які акумулюються у двох факторах — поголів'ї та продуктивності тварин. Зростання чисельності поголів'я тварин відноситься до екстенсивних факторів збільшення виробництва, а нарощування продуктивності тварин — до інтенсивних. Отже, використавши метод ланцюгових підстановок, покажемо, як впливають на величину валового збору яєць у ВАТ «Отрадівська птахофабрика» зміни поголів'я курей-несучок та їх продуктивність. Вихідні дані для цих розрахунків наведено в табл. 1.

Таблиця 1

**ПОГОЛІВ'Я КУРЕЙ-НЕСУЧОК ТА ЇХ ПРОДУКТИВНІСТЬ
У ВАТ «ОТРАДІВСЬКА ПТАХО-ФАБРИКА» РОЗДІЛЬНЯНСЬКОГО
РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ, 2006—2008 рр.**

Показники	2006 р.	2007 р.	2008 р.	Відхилення 2008 р. від 2006 р. (+, -)
Середньорічне поголів'я курей-несучок, гол.	212782	210845	219792	7010
Яйценоскість, шт.	291	293	309	18
Валове виробництво яєць, тис. шт.	62015	61822	67823	5808
Відхилення валового виробництва яєць за рахунок зміни, тис. шт.: — поголів'я	х	х	х	1944
— яйценоскості	х	х	х	3864

Проведені розрахунки свідчать, що в ВАТ «Отрадівська птахофабрика» валовий збір яєць у 2008 р. порівняно з 2006 р. збільшився на 5808 тис. шт., у тому числі внаслідок зростання продуктивності птиці — на 3864 тис. шт. та збільшення поголів'я курей-несучок — на 1944 тис. шт.

Вплив факторів на валовий збір яєць у ВАТ «Отрадівська птахофабрика» обчислимо і у відносних величинах. Для цього загальний приріст виробництва яєць візьмемо за 100 % і встановимо питому вагу окремих факторів в абсолютному прирості. У нашому випадку питома вага приросту внаслідок підвищення продуктивності птиці становитиме $66,5\% ((3864 : 5808) \cdot 100)$, а в результаті збільшення поголів'я курей-несучок — $33,5\% ((1944 : 5808) \cdot 100)$.

Слід відмітити, що підвищення продуктивності птиці веде до покращення економічних показників виробництва і є головним фактором зростання ефективності галузі. Тому, проаналізуємо сучасний стан продуктивності птиці в ВАТ «Отрадівська птахо-фабрика» за 2000—2008 рр. (табл. 2).

Таблиця 2

**ДИНАМІКА ПРОДУКТИВНОСТІ ПТИЦІ
В ВАТ «ОТРАДІВСЬКА ПТАХОФАБРИКА» РОЗДІЛЬНЯНСЬКОГО
РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ, 2000—2008 рр.**

Рік	Яйценоскість, шт.
2000	283
2001	281
2002	293
2003	263
2004	297
2005	307
2006	291
2007	293
2008	309
2008 р. у % до	
2000	109,2
2004	104,0
2006	106,2

Цифрові дані табл. 2 показують, що продуктивність птиці в господарстві має різні тенденції та коливається протягом періоду дослідження. Так, у 2008 р. порівняно з 2000 р. продуктивність птиці в ВАТ «Отрадівська птахофабрика» зросла на 9,2 %, а в порівнянні з 2004 р. та 2006 р. — на 4,0 і 6,2 % відповідно. Максимальна продуктивність птиці за 2000 — 2008 рр. у ВАТ «Отрадівська птахофабрика» складала 309 шт. яєць за рік і мала місце в 2008 р., а мінімальна — 263 шт. яєць за рік у 2003 р.

Здійснимо аналітичне вирівнювання ряду динаміки продуктивності птиці в ВАТ «Отрадівська птахофабрика» за 2000—2008 рр. за допомогою програмного забезпечення. Для здійснення вирівнювання застосуємо функцію «Регресия» програми Excel. Мо-

дель розвитку показника продуктивності птиці, що описується рівнянням прямої, має вигляд: $\tilde{y}_t = 276 + 3t$. Таким чином, у середньому за 2000—2008 рр. продуктивність птиці в ВАТ «Отрадівська птахофабрика» щорічно підвищувалась на 3 шт. яєць.

Важливим показником ефективності виробництва яєць є собівартість, що відображає рівень організації виробничих процесів, ступінь інтенсифікації тощо.

На підставі даних табл. 3 проаналізуємо зміну собівартості 1 тис. шт. яєць у ВАТ «Отрадівська птахофабрика» за 2006—2008 рр. та визначимо ступінь впливу окремих факторів (продуктивності птиці та витрат на 1 тис. голів) на цю зміну. Собівартість 1 тис. шт. яєць подамо як відношення витрат на 1 тис. гол. птиці до продуктивності птиці. Використавши метод ланцюгових підстановок визначимо вплив витрат на 1 тис. голів та продуктивності птиці на зміну собівартості 1 тис. шт. яєць у ВАТ «Отрадівська птахофабрика» за 2006—2008 рр.

Таблиця 3

**ПОКАЗНИКИ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВАТ
«ОТРАДІВСЬКА ПТАХОФАБРИКА» РОЗДІЛЬНЯНСЬКОГО
РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ, 2006—2008 рр.**

Показники	2006 р.	2007 р.	2008 р.	Відхилення 2008 р. від 2006 р. (+, -)
Яйцєносність, шт.	291	293	309	18
Витрати на 1 тис. гол. птиці, грн	54070,7	69080,6	89279,4	35208,66
Собівартість 1 тис. шт. яєць, грн	185,81	235,77	288,93	103,12
Відхилення собівартості за рахунок зміни, грн: яйцєносності	х	х	х	-10,82
витрат на 1 тис. гол. птиці	х	х	х	113,94

У 2008 р. порівняно з 2006 р. собівартість виробництва 1 тис. шт. яєць у ВАТ «Отрадівська птахофабрика» зросла на 103,12 грн. Зокрема, результаті росту витрат на 1 тис. голів собівартість виробництва 1 тис. шт. яєць збільшилась на 113,94 грн, а внаслідок підвищення продуктивності знизилась на 10,82 грн. Аналіз структури виробничої собівартості 1 тис. шт. (за даними ф. № 50 — С-Г) яєць у ВАТ «Отрадівська птахофабрика» показує, що найбільшу питому вагу в структурі витрат на виробництво яєць займають витрати на корми — у 2006 р. вони становили 58,1 % проти 60,2

% у 2008 р. На другому місці за часткою у витратах знаходяться інші прямі витрати та загальновиробничі витрати. У динаміці в структурі витрат за 2006—2008 рр. знизилася питома вага прямих витрат на оплату з 8,7 % до 7,6 %, витрат на нафтопродукти — з 2,6 % до 1,6 % та інших матеріальних витрат — з 8,0 % до 4,2 %.

Слід відзначити, що збільшення витрат на виробництво 1 тис. шт. яєць у господарстві відбулось за рахунок зростання всіх витрат. При цьому найбільше збільшення витрат на 1 тис. шт. яєць — (на 66,08 грн) спостерігалось по кормах.

Економічна ефективність виробництва яєць у ВАТ «Отрадівська птахофабрика» за 2006 — 2008 рр. характеризується наступними даними (табл. 4).

Таблиця 4

**ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ЯЄЦЬ
У ВАТ «ОТРАДІВСЬКА ПТАХОФАБРИКА» РОЗДІЛЬНЯНСЬКОГО
РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ, 2006—2008 рр.**

Показники	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2008 р. у % до 2006 р.
Яйценоскість, шт.	291	293	309	106,2
Вироблено яєць, тис. шт.	62015	61822	67823	109,4
Реалізовано яєць, тис. шт.	61363	61706	67741	110,4
Рівень товарності, %	98,9	99,8	99,9	100,9
Виробнича собівартість 1000 шт., грн	185,81	235,77	288,93	155,5
Повна собівартість 1000 шт., грн	218,52	277,38	337,26	154,3
Середня ціна реалізації 1000 шт., грн	172,61	254,61	358,22	в 2,1 рази
Прибуток (+), збиток (–) на 1000 шт., грн	– 45,91	– 22,77	20,96	х
Прибуток (+), збиток (–) на 1000 гол., грн	– 13360,40	– 6671,87	6477,32	х
Рівень рентабельності (+), збит- ковості (–) яєць, %	– 21,0	– 8,2	6,2	х

Дані, наведені в табл. 4 свідчать, що за останні три роки в ВАТ «Отрадівська птахофабрика» спостерігається збільшення обсягів виробництва та реалізації яєць — на 9,4 та 10,4 % відповідно. Як результат рівень товарності продукції підвищився з

98,9 % у 2006 р. до 99,9 % у 2008 р. Протягом 2006—2007 рр. висока собівартість та низька ціна призвели до збитковості виробництва яєць у господарстві. Проте за зазначений період рівень збитковості виробництва продукції знизився з мінус 21 % до мінус 8,2 %.

У 2008 р. відбувається покращення ситуації: у ВАТ «Отрадівська птахофабрика» зростають обсяги виробництва продукції та завдяки випередженню зростання реалізаційних цін порівняно з підвищенням собівартості виробництва продукції птахівництва стає рентабельним.

Ефективність галузі залежить переважно від генетичного потенціалу птиці, вартості енергоносіїв і обладнання, та якості і вартості кормів. У собівартості яєць і м'яса птиці корми займають 60—70 %, друге місце належить вартості добових курчат, ветеринарних препаратів, електроенергії та палива. У системі показників ефективності існує стійка залежність між ціною кормів, продуктивністю праці і продуктивністю птиці, якістю і собівартістю продукції, ціною її реалізації та прибутком.

Низький рівень та нестійка тенденція показників економічної ефективності галузі зумовлене негативним впливом багатьох факторів, зокрема зниженням продуктивності праці, зменшенням поголів'я високопродуктивних порід і ліній, значним погіршенням кормової бази птахівництва, а також труднощами з транспортуванням, зберіганням та реалізацією продукції. Неконтрольоване зростання цін на енергоносії, комбікорми, низький рівень матеріально-технічного забезпечення зумовлюють високий рівень собівартості та збитковість виробництва яєць. Рентабельність продажу продукції птахівництва залишається низькою, що пояснюється розбалансованістю споживчого ринку; відсутністю системного цінового моніторингу, здатного аналізувати інформацію про рівень закупівельних, оптово-роздрібних цін та попит на продукти. Тому формування економічного механізму підвищення ефективності птахівничих підприємств має здійснюватись на основі всебічного врахування стратегічних цілей розвитку агропромислового виробництва в цілому та повинно базуватися на поєднанні чинників мікро- і макроекономічного середовища, з урахуванням елементів державного регулювання. Галузь птахівництва здатна розвиватися практично на самоокупності без зовнішнього фінансування. Вона характеризується скоростиглістю, низькою енергомісткістю та високою віддачею капітальних вкладень. Тому подальший розвиток галузі можливий за рахунок забезпечення концентрації поголів'я із застосуванням сучасних ме-

тодів утримання птиці, інноваційних досягнень сприятимуть зростанню прибутковості в галузі, а основним організаційними напрямками розвитку птахівництва має стати: поєднання сировинних, переробних і торговельних галузей у єдиному організаційно-технологічному комплексі, що спрямує організаційно-технологічний цикл на зниження собівартості, одержання кінцевого результату — готової до споживання продукції та дозволить кожному сільськогосподарському товаровиробникові брати участь у всіх ланках виробничого циклу — «виробництво → переробка → зберігання → транспортування → торгівля».

Стаття надійшла до редакції 12.06.2009

УДК 631.11:331.526

Г. І. Лукіна

викладач

(Таврійський державний агротехнологічний університет)

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ В АГРАРНИХ ФОРМУВАННЯХ

Стаття досліджує трудові відносини у сільському господарстві України, акцентуючи увагу на зменшенні чисельності зайнятих у даній сфері. Аграрна економічна освіта розглядається автором як засіб розбудови підприємницьких здібностей у жителів сільської місцевості, що створює передумови для диверсифікованого розвитку економіки села

КЛЮЧОВІ СЛОВА: зайнятість, зайнятість сільського населення, трансформація зайнятості, аграрні формування.

KEY WORDS: employment, employment of rural population, transformation of employment, agrarian forming.

В умовах реформування сільського господарства ринок робочої сили в аграрній сфері характеризується перенасиченням пропозиції робочої сили на ринку праці, стрімкими темпами вивільнення робітників із державного сектора виробництва, зростанням невикористаних резервів робочої сили у вигляді явного та прихованого безробіття. Особливо гострими ці проблеми були в середині 90-х років — різке зменшення чисельності зайнятих у державних сільськогосподарських підприємствах, в установах і організаціях, зростання обмеженості працевлаштування. Чисельність працівників державних підприємств продовжує скорочуватися й до-